

Nr 145

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97); given Stockholms slott den 5 april 1963.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Ulla Lindström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett tillägg till barnavårdslagen, innebärande att polisen får möjlighet att under vissa omständigheter ta barn och ungdom i förvar tills deras identitet kunnat utrönas.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)

Härigenom förordnas, att 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

33 §.

Innebär underårigs — — — — — barnavårdsnämnds beslut.

Då underårig — — — — — annan fostrare.

Föreligga, utan att fara som avses i första stycket är för handen, sannolika skäl för ingripande med stöd av 25 § och kan den underåriges namn, ålder eller bostad icke utrönas, må han tills utredning i nämnda hänseende vunnits tagas i förvar av polismyndighet eller i avbidan på dess beslut av polisman. Har underårig tagits i förvar av polisman, skall anmälan skyndsamt göras hos polismyndigheten.

87 §.

1 beslut — — — — — till socialdepartementet.

Av socialstyrelsen enligt 58 eller 62 § meddelat beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Av socialstyrelsen enligt 58, 62 eller 64 § meddelat beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1963.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars
1963.*

Närvarande:

Statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Lindström fråga om *ändring i barnavårdslagen* samt anför.

I framställning den 5 oktober 1962 har socialstyrelsen hemställt om sådant tillägg till barnavårdslagen, att polismyndighet erhåller befogenhet att under vissa angivna omständigheter omhänderta och till föräldrar eller annan fostrare överantvarda underårig, som ej fyllt 18 år. Framställningen har remissbehandlats i vanlig ordning.

Jag anhåller nu att få upptaga ärendet till närmare prövning. I samband därmed avser jag att behandla fråga om ändring i barnavårdslagen i ytterligare ett avseende.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt *barnavårdslagen den 29 april 1960* (nr 97) har polismyndighet vissa uppgifter, när det gäller att bistå barnavårdsnämnderna i deras verksamhet. Sålunda äger polismyndighet, om underårigs uppträdande eller levnadssätt innebär fara för allmän ordning eller säkerhet och sannolika skäl föreligger för att ingripande med stöd av 25 § är påkallat mot den underåriga, att på lämpligt sätt ta honom i förvar i avbidan på barnavårdsnämnds beslut. Då underårig sålunda tagits i förvar, skall anmälan ofördröjligen göras hos barnavårdsnämnden, som har att skyndsamt besluta, om han skall omhändertagas eller frigivas. I sistnämnda fall kan den underåriga enligt nämndens bestämmande kvarhållas till dess han avhämtas av föräldrarna eller annan fostrare (33 §).

I 25 § stadgas, att barnavårdsnämnd har att vidta förebyggande åtgärder eller besluta om omhändertagande för samhällsvård *dels* om någon, som ej fyllt 18 år, misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt, att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsättes för fara, eller om hans utveckling äventyras på grund av föräldrarnas eller annan fostrares olämplighet som fostrare eller bristande förmåga att fostra honom, *dels* om någon, som ej fyllt 21 år, på grund av brottslig gärning, sedeslöst levnadssätt, underlåtenhet att efter förmåga ärligen försörja sig, missbruk av rusdrycker

eller narkotiska medel eller av annan jämförlig anledning är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida.

Enligt 93 § har myndigheter, vilkas verksamhet berör barnavården, att ofördröjligen till barnavårdsnämnd anmäla sådant, som de i sin verksamhet erhållit kännedom om och som är av beskaffenhet att föranleda nämndens ingripande. Stadgandet avser bl. a. polismyndighet.

Bestämmelserna i 33 och 93 §§ förutsätter att polismyndigheten ingriper utan att någon åtgärd dessförinnan vidtagits av barnavårdsnämnden. I övriga fall, där enligt barnavårdslagen biträde kan erhållas av polismyndighet — exempelvis när det gäller handräckning, delgivning, tillfälligt förvar av omhändertagen — erfordras framställning av barnavårdsnämnden eller dess ordförande.

Enligt 9 § andra stycket bör barnavårdsnämnden samarbeta med myndigheter, vilkas verksamhet berör barnavården. Även här avses med myndighet bl. a. polismyndighet.

Enligt *allmänna polisinstruktionen den 4 juni 1948* (nr 331; ändr. 1959: 473) åligger det polisen att fortlöpande uppehålla samarbete med socialvårdens organ och då polisen erhåller kännedom om förhållande, som bör föranleda ingripande av sådant organ, ofördröjligen underrätta organet därom (1 § tredje stycket).

Den ytterligare bestämmelse i polisinstruktionen som är av intresse i detta sammanhang är 12 §, enligt vilken polisman, om det är nödvändigt för att upprätthålla allmän ordning, har att tillfälligt omhändertaga den vars uppträdande innefattar ett störande av eller en omedelbar fara för ordningen. Omhändertagande skall även ske, där det eljest erfordras för att avvärja straffbelagd gärning, mot vilken polisman är pliktig att ingripa.

I *Kungl. Maj:ts cirkulär den 30 september 1959 till samtliga länsstyrelser och lokala polismyndigheter angående polisens brottsförebyggande verksamhet* (nr 474) påpekas, att i vissa polisdistrikt särskild polispersonal avdelats för att vidta olika brottsförebyggande åtgärder och att tyngdpunkten i denna verksamhet ligger på intensiv patrullering i bil och till fots, framför allt på nätterna. Vid denna patrullering, i vilken ofta någon befattningshavare inom socialvården deltar, ägnas särskild uppmärksamhet åt barn och ungdom, som sent på kvällarna och nätterna driver omkring på gatorna eller håller till på platser och i lokaler, vilka är kända såsom tillhåll för misskötsamma personer. I cirkuläret framhålles det som angeläget att en motsvarande verksamhet upptages även i andra polisdistrikt med omfattande kriminalitet och asocialitet.

Av stor betydelse för den brottsförebyggande verksamheten är, heter det vidare i cirkuläret, att ett fortlöpande samarbete äger rum mellan polisen och de övriga myndigheter, som har brottsförebyggande uppgifter. Synnerligen lämpligt synes exempelvis vara, att någon befattningshavare hos barnavårdsnämnden deltar i patrulleringen.

Kungl. Maj:ts cirkulär den 13 november 1959 till bl. a. samtliga barnavårdsnämnder angående samarbete med polisen i brottsförebyggande syfte (nr 492) hänvisar till det nyssnämnda cirkuläret och uppmanar barnavårdsnämnderna att å sin sida medverka till att ett gott samarbete med polisen kommer till stånd i den brottsförebyggande verksamheten.

Socialstyrelsens framställning

Socialstyrelsen framhåller inledningsvis, att polis och barnavårdsmyndigheter i skilda sammanhang påtalat, att sprit- och narkotikamissbruk, sedeslöshet och jämförliga företeelser synes vinna allt större utbredning bland ungdom. Ett av allmänheten uppmärksammat exempel på denna utveckling är de s. k. raggargängen, som på flera håll blivit ett såväl ordnings- som ungdomsproblem av betydande omfattning. I synnerhet gäller detta större städer samt orter som av en eller annan anledning utövar dragningskraft på denna kategori ungdom.

Inom polisen råder, anför styrelsen i fortsättningen, stor osäkerhet om vilka ingripanden som lagligen kan göras mot ungdomar, som inte gjort sig skyldiga till brott och som inte heller i övrigt utgör en omedelbar fara för ordning och säkerhet men som uppenbarligen befinner sig i sådana situationer att de löper risk att komma på glid eller som redan kommit på glid. Från polishåll har bl. a. ställts följande frågor: Äger en polisman eller representant för barnavårdsnämnd rätt att påfordra att en 16-års flicka, som luktar sprit, följer med till polisstationen? Kan ungdomar i åldern 15—20 år, som anträffats drivande på gatorna kväll efter kväll och på förfrågan vägrar uppgiva sina namn, anmodas medfölja till polisstationen för kontroll av identitet? Kan ungdomar i raggarbilar, som i timal kör runt gatorna i centrum av staden, anmodas medfölja till polisstation, sedan de vägrat legitimeras sig?

Efter en redogörelse för gällande bestämmelser på området i polisinstruktionen och barnavårdslagen anför styrelsen, att 12 § polisinstruktionen ger polisen ganska vidsträckta möjligheter att ingripa mot olika yttringar av bl. a. raggarnas umgängesformer, som är ordningsstörande.

Huvudfrågan i förevarande sammanhang är emellertid, fortsätter styrelsen, om ingripanden i andra fall än då ordningen störes kan ske bl. a. för att hindra unga flickor att följa med raggare på bilfärder, vid vilka enligt vad erfarenheterna synes visa ofta förekommer spritförtäring och sedeslöst leverne. Vad först angår flickor under 15 år erinrar styrelsen om strafflagens ansvarsbestämmelser för otukt med barn som ej fyllt 15 år. Det har ifrågasatts om inte polisen — på grund av den erfarenhetsmässigt stora sannolikheten för att flickor, som följer med raggare i deras bilar, förmås till eller utsättes för försök till samlag — skulle äga att, med stöd av 12 § polisinstruktionen, till förhindrande av straffbar otukt eller försök till sådan

otukt kräva legitimation av unga flickor, som medföljer i raggarbilar, och tillfälligt omhänderta dem som befinner eller antages vara under 15 år.

Det synes emellertid tveksamt, framhåller styrelsen, om man, för att skydda den som antages kunna bli föremål för en brottslig handling, kan ingripa med tvång mot denne. Så som 12 § polisinstruktionen är utformad torde den främst syfta på omhändertagande av den som stör ordningen eller ämnar begå brott. Ytterligare talar härför bestämmelsen i 13 § polisinstruktionen om omhändertagandets varaktighet. Där sägs att den omhändertagne må hållas i förvar endast så länge fara föreligger för att han kommer att fortsätta att störa ordningen. Bestämmelsen synes innefatta även omhändertaganden för att avvärja straffbelagd handling; någon annan regel som begränsar tvångets varaktighet i detta fall finnes nämligen inte.

Det anförda torde enligt styrelsens uppfattning närmast leda till att ingripande enligt polisinstruktionen kan ske endast mot den som själv stör ordningen eller för att hindra den som ämnar begå ett brott att fullfölja sina intentioner. Det vore därför teoretiskt tänkbart att omhänderta manlig raggargungdom, som tagit med flickor under 15 år i sina bilar. Sannolikheten för brott måste emellertid vara påtaglig för att ett omhändertagande skall vara motiverat. I vad mån så är fallet i den nyss antydda situationen är svårt att besvara generellt. I allmänhet synes dock omhändertagande på denna grund knappast framstå som befogat.

De i 33 § barnavårdslagen angivna förutsättningarna för omhändertagande av ungdomar genom polismyndighets försorg — sannolika skäl för ingripande av barnavårdsnämnd samt beteende, som utgör fara för allmän ordning eller säkerhet — torde enligt styrelsen i regel inte medge att polisen ingriper mot unga flickor, som hämtas upp i raggarbilar. Flickornas förfarande synes nämligen oftast inte kunna anses innebära fara för allmän ordning och säkerhet. Däremot torde i allmänhet föreligga sannolikhet för att ingripande av barnavårdsnämnd är påkallat.

Gällande bestämmelser synes sålunda, anför styrelsen sammanfattningsvis, otillräckliga för att på ett tidigt stadium ta hand om ungdomar som löper risk att komma på glid. Problemet gäller inte bara raggarflickorna utan överhuvud ungdomar som uppträder i miljöer, vilka utgör grogrund för vanart, t. ex. ungdomar som nattetid driver omkring i de större städerna. Polisen bör här rimligen inte stå utan möjligheter att ingripa till de ungas bästa.

Det framstår enligt styrelsen från flera synpunkter som mindre lämpligt att polisen får möjlighet till här berörda ingripanden enligt de författningar som reglerar polisens primäruppgift, att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt förebygga brott. När det gäller vilsekommen ungdom är det inte i första hand en fråga härom utan om åtgärder, som utgör ett naturligt utflöde av den barnavårdande verksamheten i övrigt. Styrelsen föreslår, att polisens ingripanden för att avlägsna ungdom från olämpliga miljö-

er får ske med stöd av ett tillägg till 33 § barnavårdslagen. Detta bör utformas i anslutning till den praxis, som på vissa håll redan utbildats i fråga om polisens brottsförebyggande verksamhet. Förutsättning för ingripande bör vara att den underårige anträffas under sådana förhållanden, att risk kan antagas föreligga för hans hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida. Sådana risker får enligt styrelsen anses föreligga t. ex. beträffande ungdomar, som sent på kvällarna eller på nätterna driver omkring i städerna, särskilt på platser som erfarenhetsmässigt är tillhåll för mindre skötsamma personer. Detsamma gäller ungdomar, som i bil driver omkring i städerna. Uppenbarligen är riskerna också stora i fråga om den förut berörda kategorin ungdomar, särskilt under 15 år, som ansluter sig till de s. k. raggargängen.

Styrelsen finner det tveksamt om ingripanden av här avsett slag bör begränsas till underåriga i de lägre åldrarna. Gränsen bör i så fall under inga förhållanden sättas lägre än 15 år. En lämpligare åldersgräns synes vara 18 år. Ingripandet bör inte ha formen av ett omhändertagande i egentlig mening. Syftet bör endast vara att för stunden avlägsna den unge från den miljö han sökt sig till. Anträffas den unge under förhållanden som motiverar ett ingripande, bör han alltså genom polisens försorg föras till sitt hem eller till något ungdomshem, sedan hans identitet och ålder fastställts. Anmälan till barnavårdsnämnden bör ske i fråga om alla ingripanden av här ifrågavarande slag.

Det av styrelsen föreslagna tillägget till 33 § barnavårdslagen har följande lydelse.

Anträffas underårig, som ej fyllt aderton år, under förhållanden, vilka måste antagas innebära risk för den underåriges hälsa eller utveckling eller för brottslig eller annan skadlig verksamhet från hans sida, må han genom polismyndighetens försorg tagas om hand och på lämpligt sätt överantvaras till föräldrarna eller annan fostrare. Anmälan om åtgärd som nu sagts skall göras till barnavårdsnämnden.

I en *reservation* förordar t. f. byråchefen Höjer, att polisens rätt att ingripa i de av styrelsen angivna hänseendena regleras genom en bestämmelse i allmänna polisinstruktionen och begränsas till att avse personer under 16 år.

Yttranden

Över socialstyrelsens förslag har, efter remiss, yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands samt Västernorrlands län, polisberedningen, Föreningen Sveriges landsfogdar, Föreningen Sveriges stadsfiskaler, Föreningen Sveriges landsfiskaler, Föreningen Sveriges polismästare, Svenska socialvårdsförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska lands-

kommunernas förbund samt Svenska barnpsykiatriska föreningen. Yttrandet har därjämte inkommit från Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund och Folkpartiets ungdomsförbund.

Vid överståthållarämbetets och länsstyrelsernas remissyttranden har fogats utlåtanden från barnavårdsnämnder och andra organ. Riksåklagarämbetet har bifogat yttranden från statsåklagarna i de tre största städerna.

Under remissbehandlingen har enhälligt vitsordats, att ytterligare åtgärder från samhällets sida är erforderliga för att komma till rätta med den ungdomsasocialitet, som socialstyrelsen beskrivit.

Flertalet remissorgan finner att en bestämmelse av i huvudsak den innebörd socialstyrelsen föreslagit skulle kunna vara till hjälp när det gäller att försöka hindra ungdom att komma in i en asocial livsföring. Sålunda tillstyrkes förslaget i princip av bl. a. *riksåklagarämbetet, statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, länsstyrelserna i Jönköpings, Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län, barnavårdsnämnderna i Göteborg och Malmö samt i ytterligare 13 kommuner, socialvårdskonsulenterna i andra, fjärde, sjätte och tolfte distriktet, barnavårdskonsulenten i Västernorrlands län, polismästaren i Stockholm, poliskamrarna i Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Västerås, polisberedningen, Föreningen Sveriges landsfogdar, Föreningen Sveriges stadsfiskaler, Föreningen Sveriges landsfiskaler, Föreningen Sveriges polismästare och Svenska landskommunernas förbund* (majoriteten). Av dessa remissorgan har några hellre velat se bestämmelsen placerad i polisinstruktionen, och i vissa yttranden har också anförts att åldersgränsen bör sättas vid 16 år i stället för vid 18 år.

Flera av de remissorgan, som tillstyrkt förslaget, har påtalat att överlämnande till föräldrarna eller annan fostrare många gånger kan visa sig olämpligt och att fråga då uppstår hur polisen bör förfara. Därvid har påpekats de svårigheter som är förknippade med att överlämna den minderårige till ungdomshem.

Enligt *riksåklagarämbetet* är en tänkbar lösning att förslaget kompletteras så att, om överlämnande till föräldrarna ej kan äga rum men sannolika skäl finns att den minderårige bör omhändertagas för utredning enligt barnavårdslagen, polismyndigheten skall kunna ta den underårige i förvar i avbidan på barnavårdsnämndens beslut. *Statsåklagaren i Stockholm* finner det tveksamt om det är lämpligt att föra de minderåriga till ungdomshem, vilka ofta hyser svårt belastade kriminella ungdomar. En möjlighet vore att barnavårdsnämnderna hade jourtjänst, så att polisen kunde överlämna ungdomarna direkt till en barnavårdsassistent. Även *statsåklagaren i Malmö* anser att det bör finnas möjlighet att lämna den unge till barnavårdsnämnden. Om detta nattetid är omöjligt av praktiska skäl, bör han kunna förvaras på polisstationen. *Barnavårdsnämnden i Härnösand* förordar också möjlighet till polisförvaring i avbidan på barnavårdsnämndens beslut. *Polisberedningen* ifrågasätter om det inte är lämpligare att föräldrarna hämtar den

underårige på polisstationen än att polisen för honom till föräldrahemmet. Enligt beredningens uppfattning bör som allmän förutsättning för det nya stadgandets tillämpning gälla att den unge inte endast vid enstaka tillfällen anträffas i ungdomsfarlig miljö. Sistnämnda uppfattning delas av *polismästaren i Stockholm*. Denne anser vidare att, om det inte går att placera den minderårige på ungdomshem, polisen bör begränsa sig till att uppmana honom att bege sig hem efter att ha antecknat hans namn och adress. Kvarhållande på polisstationen någon längre tid bör enligt polismästaren under inga omständigheter få förekomma i sådana fall.

Barnavårdsnämnden i Malmö ställer frågan, vad som händer i de fall, då hemmen är olämpliga eller ligger för långt bort. Vissa av barna- och ungdomsvårdens institutioner kan i enstaka fall vara lämpliga för tillfällig förvaring, men då skall självklart fordras medgivande från institutionens huvudman. Ungdomshemmen i Malmö, de s. k. inackorderingshemmen, är inte lämpliga och inte heller upptagningshemmen. Nämnden kan således inte tillstyrka att polismyndigheten får rätt att utan vidare placera dessa ungdomar på exempelvis ungdomshemmen. Frågan om placeringsmöjligheterna kvarstår då fortfarande olösta. Enligt *socialvårdskonsulenten i sjätte distriktet* bör det föreslagna stadgandet kompletteras med möjlighet för polisen att omhänderta de ungdomar, som inte har något hem i orten. Det är enligt konsulenten meningslöst att först omhänderta den unge och sedan lämna honom nödställd på gatan. *Barnavårdsnämnden i Göteborg* säger, att ett genomförande av förslaget fordrar ökade resurser både när det gäller personal och inkvarteringsmöjligheter. Det tjänar inte mycket till att avlägsna ungdomarna från en skadlig miljö, om man sedan inte kan hjälpa dem. Enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* är det nödvändigt att polisen får möjlighet att överlämna en minderårig, som inte har några föräldrar, till en annan person. Länsstyrelsen finner en utbyggnad av ungdomshem eller liknande inrättningar påkallad.

Överståthållarämbetet understryker att det vore värdefullt om polisen kunde ingripa på ett tidigare stadium än nu. I vanliga fall torde, säger ämbetet, en enkel anmaning till den underårige att bege sig hem vara tillräcklig. Går inte det, bör man i första hand skaffa uppgifter om den unges identitet. Då det ofta inte är möjligt eller lämpligt att göra detta på platsen, bör polisen enligt ämbetets uppfattning ha befogenhet att ta de unga med till polisstationen. Därifrån kan föräldrarna eventuellt underrättas. En sådan utvidgning av polisens befogenheter är inte så genomgripande att den bör avvisas. Annat blir förhållandet om det gäller tvångsförpassning till hemmet eller ett ungdomshem. Tvångsförpassning till hemmet är, säger ämbetet, säkerligen många gånger olämplig. Huvudsyftet är ju också bara att vederbörande temporärt skall skiljas från den farliga miljön och att barnavårdsnämnden skall kunna fortsätta utredningen. Ännu mindre synes tvångsförpassning till ungdomshem kunna ifrågakomma. Där kan den unge inte utan vidare tvångs-

vis kvarhållas. Klientelet där är i allmänhet också olämpligt för ungdomar, om vilkas bakgrund knappast någon utredning finns. Polisen kommer tydligen att nödgas släppa den unge, innan frågan om nattlogi blivit ordnad. Möjligen skulle någon form av natthärbärge kunna tjänstgöra. *Barnavårdsnämnden i Malmö* tar fasta på att socialstyrelsens förslag inte syftar till omhändertagande i egentlig mening utan bara till att för stunden skilja den unge från den olämpliga miljön. Om det är nödvändigt att för fastställande av identitet ta honom med till polisstationen, blir det dock fråga om omhändertagande. Det kan i dylika situationer lätt uppkomma olustiga och svårlösta situationer, särskilt när det gäller mer vuxen ungdom. Enligt den äldre barnavårdslagen fanns en möjlighet för polisen att tillfälligt omhändertaga vissa unga personer, vilkas namn, ålder och bostad inte kunde utrönas. Det har visat sig att det många gånger skulle varit av stort värde att ha den bestämmelsen kvar. Nämnden understryker behovet av ett tillägg med denna innebörd.

Enligt *länsstyrelsen i Malmöhus län* bör frågan om ett införande av den föreslagna bestämmelsen ytterligare övervägas.

Förslaget avstyrkes helt av *länsstyrelsen i Västmanlands län*, *Svenska socialvårdsförbundet* (majoriteten), *Svenska stadsförbundet* (majoriteten), *Sveriges barnpsykiatriska förening* samt *Stockholms stads barnavårdsnämnd* (majoriteten) och *barnavårdsnämnden i Hälsingborg*. Även dessa remissorgan framhåller som sin uppfattning, att nuvarande situation fördrar åtgärder från myndigheternas sida, men förordar i stället för ökade möjligheter till tvångsingripanden en förstärkning av barnavårdsnämndernas resurser. Härigenom skulle nämnderna få möjlighet att utöka den s. k. uppsökande verksamhet, som redan förekommer på flera håll i landet och som innebär att representanter för barnavårdsnämnden nattetid söker kontakt med de ungdomar det här är fråga om. De avstyrkande remissorganen anser, att en förtroendefull inställning till myndigheterna från ungdomens sida är en oundgänglig förutsättning för att denna verksamhet skall lyckas, och befarar, att ett ingripande från polisens sida skulle skapa svårigheter härvidlag.

Enligt *länsstyrelsen i Västmanlands län* bör uppsikten över de kringdrivande ungdomarna främst åvila socialvårdsmyndigheterna, varvid polisen givetvis har skyldighet att samarbeta. Att goda resultat kan nås den vägen visar erfarenheterna från Västerås. Länsstyrelsen betvivlar också det praktiska värdet av den föreslagna bestämmelsen. I många hem skulle, säger länsstyrelsen, åtgärderna möta ringa förståelse. *Svenska socialvårdsförbundet* framhåller, att bestämmelsen medger ingripande mot personer som kommit ut i förvärvslivet och inordnats i samhället. Det kan inte heller, anser förbundet, vara lyckligt att inleda ett förebyggande arbete med en tvångsåtgärd från polisens sida. Polisingripandena torde inte heller få avsedd effekt.

Svenska stadsförbundet anser det inte vara rimligt att man för att komma i tidig kontakt med en klart vanartshotad grupp tillgriper en lagstiftning, som med stor sannolikhet kan komma att gå ut över personer, vilka befinner sig i sällskap med dem som lagstiftningen vänder sig mot. Det kan ej bestridas, säger förbundet, att ett tillfälligt omhändertagande genom polisens försorg kan vara tillräckligt för att avskräcka en ung person från att i fortsättningen söka sig till tvivelaktiga miljöer och även i viss utsträckning kan väcka föräldrarnas insikt eller ge dem ett auktoritativt stöd. Det är dock olämpligt att införa ingripanden av denna drastiska natur i samhällets förebyggande verksamhet. Förslaget förutsätter också att polisen i de enskilda fallen omgående skall kunna bedöma om det är lämpligt att överlämna den unge till föräldrarna. Det samarbete mellan polis och barnavårdsnämnd, som bedrivs i de större städerna, visar att nämnderna är inriktade på att inom nuvarande lagstiftnings ram lösa problemen. Enligt *Svenska barnpsykiatriska föreningen* kan förslaget ytligt sett te sig bestickande. En mycket viktig fråga är emellertid om inte redan befintliga anordningar räcker till, om de upprustas och får en ärlig chans att göra ett fullgott arbete. Det kan allvarligt betvivlas, säger föreningen, om det skulle finnas några raggargproblem, därest polis och barnavårdsnämnder var väl utrustade. Bättre personalutbildning, införande av kvarterspolis, en utökning av den uppsökande verksamheten erfordras bl. a. Sådana åtgärder bör prövas först. Det är mycket viktigt, framhålles det, att ungdomarna upplever fasthet och konsekvensen också oerhört viktigt för deras utveckling till mogna och ansvarsmedvetna människor att deras personliga integritet och självständighet respekteras och uppmuntras. Det är risk för att relationen till polisen försämras om förslaget genomföres.

Stockholms stads barnavårdsnämnd anser att befintliga bestämmelser i barnavårdslagen ger nämnden möjlighet att få kännedom om problemen i de enskilda fallen och att ingripa relativt snabbt. All erfarenhet talar också för att de ungdomar det här är fråga om har hemförhållanden av sådan karaktär att effekten av en hemforsling snarast skulle bli motsatt mot den önskade. Dessutom skulle de kanske redan samma kväll återvända till den farliga miljön. Härtill kommer att den nya barnavårdslagen tillmätt rätts-säkerheten avgörande betydelse. Förslaget strider mot andan i denna lag. Vidare skulle dessa ungdomars negativa attityd till samhället skärpas, särskilt i förhållande till ordningsmakten. Det gäller att bygga upp en »goodwill» gentemot ungdomarna och kärnpunkten är enligt all erfarenhet att få kontakt med dem genom informella åtgärder utan tvångskaraktär. Varje år kommer barnavårdsnämndens nattpatruller i förbindelse med 100-tals ungdomar. Det är nödvändigt med en utökning av denna verksamhet. Förbättrad fritidsmiljö har vidare stor betydelse. Likaså måste det enligt nämndens uppfattning finnas möjligheter att ta hand om, tillfälligt eller på längre sikt, särskilt de unga flickorna och att skaffa dem bostad. En utveckling efter

dessa linjer är enligt nämndens mening den riktiga vägen då det gäller att möta de problem socialstyrelsen tagit upp. Liknande synpunkter anföres av barnavårdsnämnden i Hälsingborg.

Föredragande statsrådet

Samhällsutvecklingen har i en del avseenden visat sig inrymma faror för vissa grupper av ungdom. Bosättningens koncentration till städer och andra tätorter, de förhållandevis stora belopp, som unga förvärvsarbetande personer utan egen familj kan disponera för egen del, och den rikliga förekomsten av motorfordon har gynnat uppkomsten av vissa avarter i uppträdande och livsföring. Ehuru antalet ungdomar mot vilka anmärkningar i detta hänseende kan riktas totalt sett inte är betydande, har det påträngande draget i det beteende som karakteriserar dessa ungdomar och den lockelse som deras livsföring kan utöva på yngre och oerfarna kamrater skapat problem.

Samhällets åtgärder för att hindra unga människor att gå en asocial utveckling till mötes vilar på den grund som barnavårdslagen utgör. Huvudansvaret för samhällets barna- och ungdomsvårdande verksamhet ligger hos de kommunala barnavårdsnämnderna. Lagen ställer olika former för ingripande till nämndernas förfogande. För att samhällets ungdomsvård skall kunna bidra till förebyggande av asocialt levnadssätt hos ungdom erfordras att samhällsorganen är aktivt verksamma för att uppsöka unga människor, vilkas livsföring och vanor ger anledning till farhågor för deras utveckling. En sådan uppsökande verksamhet bedrivs av flera barnavårdsnämnder, främst i de större städerna. Verksamheten organiseras så att företrädare för barnavårdsnämnderna under kvälls- eller nattpatrullering söker kontakt med ungdomar, som driver omkring på gatorna eller uppehåller sig på olämpliga platser. På flera orter sker denna patrullering i samverkan med polismakten, så att polispersonal och barnavårdspersonal patrullerar tillsammans. Ett nära samarbete mellan barnavårdsnämnder och polis förutsättes både i barnavårdslagen och i allmänna polisinstruktionen. Vikten av ett sådant samarbete har ytterligare inskräpts av Kungl. Maj:t i cirkulär till barnavårdsnämnder och polismyndigheter.

Syftet med den uppsökande verksamhet, som bedrivs från barnavårdsnämndernas sida, är att göra det möjligt för nämnden att snabbt ingripa med åtgärder där detta visar sig behövt. All beslutanderätt i sådana frågor ligger hos barnavårdsnämnden. Snabba avgöranden kan komma till stånd genom att barnavårdsnämndens ordförande fattar beslut i avvaktan på nämndens prövning. Vid sidan av den rapportering som sker genom nämndens egen personal har polisens iakttagelser angående barns och ungdoms uppträdande på gator och offentliga platser stor betydelse som impuls för barnavårdsnämnden till undersökning och eventuellt ingripande. Är uppträdan-

det eller levnadssättet hos en person under 21 år sådant, att det utgör en fara för allmän ordning eller säkerhet, och är det sannolika skäl för att barnavårdsnämndens ingripande påkallas, kan polismyndigheten självständigt ta den underårige i förvar i avbidan på barnavårdsnämndens beslut. Nämnden skall ofördröjligen underrättas och den skall skyndsamt besluta om den underårige skall omhändertagas eller friges. I det senare fallet kan nämnden besluta att han skall hållas kvar så länge att föräldrarna eller annan fostrare kan hämta honom.

De företeelser som i nuvarande situation är ägnade att inge särskild oro är att mycket unga personer vid vistelse på gator och i en del andra miljöer löper stor risk att genom bekantskap med mera avancerade ungdomar tillägna sig alkoholvanor och bli utsatta för förförelse av annat slag. Inte minst för flickorna kan sådana erfarenheter få allvarliga följder för hela deras framtid. Flickornas eget uppträdande på gator och allmänna platser är sällan sådant att polisen med hänvisning till fara för allmän ordning och säkerhet kan omhänderta dem för att förhindra att de kommer i dåligt sällskap.

Angelägenheten av att så tidigt som möjligt skilja unga människor från en olämplig miljö har föranlett socialstyrelsen att föreslå en utvidgning av polisens möjligheter att tillfälligt ta om hand barn och ungdomar under 18 år, som påträffas under förhållanden vilka innebär risk för deras hälsa eller utveckling. Den unge skall enligt förslaget överlämnas till föräldrarna eller annan fostrare och anmälan skall göras till barnavårdsnämnden. Enligt socialstyrelsens motivering är syftet med förslaget inte att skapa en ny form för omhändertagande i egentlig mening utan i stället att bereda möjlighet att för stunden avlägsna unga personer från en olämplig miljö.

Under remissbehandlingen av socialstyrelsens förslag har allmänt framhållits att ytterligare insatser från samhällets sida erfordras för att råda bot på de missförhållanden inom ungdomsvärlden som berörts i det föregående. I flertalet remissyttranden har den av socialstyrelsen föreslagna möjligheten till ingripande från polisens sida godtagits som ett lämpligt instrument bland dem som bör stå till samhällsorganens förfogande i arbetet för att leda unga människor bort från en fördärvbringande utveckling. Kritik har emellertid också från vissa synpunkter riktats mot förslaget, och ett antal remissorgan ställer sig helt avvisande till detsamma. Det har anmärkts, att ansvaret för ingripanden till skydd för barns och ungdoms hälsa och utveckling bör ligga hos barnavårdsorganen och inte hos polisen. Vidare har påpekats, att de barn och unga som det här gäller ofta har så dåliga hemförhållanden, att ett återförande till föräldrarna inte är till något som helst gagn. Ett uttalande i socialstyrelsens motivering om att ett överförande till ungdomshem skall kunna ske med stöd av den föreslagna bestämmelsen har också väckt kritik.

Jag vill för min del understryka vad som är grundtanken i barnavårds-

lagen, nämligen att ansvaret för samhällets vård av barn och ungdom ligger hos kommunerna och deras barnavårdsnämnder. Den av socialstyrelsen föreslagna bestämmelsen skulle i viss mån skapa oklarhet om ansvarsfördelningen mellan barnavårdsnämnderna och polisen. Förslaget avser att åt polismyndigheten överlämna en bedömning i rena barnavårdsfrågor. I likhet med förslaget kritiker anser jag att de ökade insatser på den förebyggande ungdomsvårdens område, som utan tvivel är påkallade, bör ankomma på barnavårdens organ. Vad som under remissbehandlingen anförts från företrädare för den kommunala barna- och ungdomsvården borgar för att man är beredd till sådana insatser. Härvid bör barnavårdsnämnderna kunna påräkna att större resurser i olika avseenden ställs till deras förfogande från kommunernas sida.

Med det anförda vill jag inte ha sagt att arbetet på att skydda barn och ungdom mot olämplig miljöpåverkan är en angelägenhet som endast barnavårdsnämnderna har att befatta sig med. Det grundläggande ansvaret för barnens och ungdomens fostran vilar på föräldrarna och hemmen och häri ligger självfallet också ett ansvar av denna förebyggande art. Också skolan har här en viktig funktion, som bör fullgöras i nära samverkan med hemmen. Problemen och svårigheterna gäller särskilt fritidsmiljön. Föreningarnas och det frivilliga ungdomsarbetets betydelse då det gäller att möta dessa svårigheter kan inte nog understrykas. Barnavårdsnämnderna bör samarbeta med och stödja alla dem som är verksamma i arbetet för ungdomens fostran, både myndigheter, organisationer och enskilda. Inte minst är ett gott samarbete mellan barnavårdsnämnder och polis av största betydelse. Barnavårdsnämnderna kan inte undvara den hjälp, som polisens iakttagelser erbjuder när det gäller att få kännedom om de ungdomar, som nämnderna kan ha anledning att uppmärksamma.

Polisens roll i detta sammanhang har i viss mån undanskymts av att nuvarande bestämmelser om polisens verksamhet tar sikte på inskridande mot beteenden som innebär en fara för allmän ordning eller säkerhet. Detta har medfört att ungdomar, som uppehåller sig i för dem farlig miljö men som inte kan sägas uppträda ordningsstörande, ibland gör svårigheter när polisen vill göra sig närmare underrättad om deras förhållanden. För att barnavårdsnämnden skall kunna handla måste polisen ha möjlighet att tillhandahålla vissa data om de personer, beträffande vilka ett ingripande av nämnden kan antagas vara påkallat. En bestämmelse, som inskräper polisens befogenhet att inhämta sådana uppgifter, synes vara på sin plats. Den bör lämpligen innebära att, om sannolika skäl föreligger för att barnavårdsnämnden bör ingripa med förebyggande åtgärder eller samhällsvård beträffande en person under 21 år och hans namn, ålder eller bostad inte kan utrönas, han skall kunna tagas i förvar av polismyndigheten tills erforderliga uppgifter i dessa hänseenden kunnat erhållas. För att bestämmelsen skall få

någon praktisk betydelse fordras att en patrullerande polisman kan ta den underårige i förvar utan föregående beslut av polismyndigheten. I sådant fall skall anmälan om åtgärden skyndsamt göras till polismyndigheten.

Den föreslagna bestämmelsen, som bör få sin plats i 33 § barnavårdslagen, blir tillämplig både då den underårige vägrar att lämna uppgift och då det kan förmodas att hans uppgift är oriktig. Vidare bör ordalagen i stadgandet väljas så att polisen får skyldighet att även på annat sätt än genom förhör med den underårige söka inhämta de önskade uppgifterna. Då det torde vara möjligt att snabbt utröna identiteten hos den som tagits i förvar, bör endast en kortvarig förvaring komma i fråga. Sedan uppgifter om namn, ålder och bostad inhämtats, skall den underårige omedelbart friges utan att någon prövning av polismyndigheten avvaktas.

Att anmälan om åtgärd, som avses med den nya bestämmelsen, ofördröjligen skall göras till barnavårdsnämnden framgår av 93 § barnavårdslagen. Det blir sedan nämndens sak att ta ställning till om den underårige skall bli föremål för något ingripande från dess sida.

Genomföres den nu förordade ordningen torde syftet med socialstyrelsens förslag i väsentliga delar tillgodoses. Om den nya bestämmelsen utnyttjas på ett omdömesgillt och varsamt sätt, vilket jag förutsätter, undvikes samtidigt de olägenheter och risker, som ansetts förknippade med socialstyrelsens förslag och som förut antytts.

Enligt gällande regler ankommer det på socialstyrelsen att besluta om intagning i ungdomsvårdsskola. I styrelsens beslut kan ändring sökas hos Kungl. Maj:t. Med hänsyn till att barnavårdsnämnds beslut om omhändertagande för utredning enligt lagen går i omedelbar verkställighet och att beslut om omhändertagande för samhällsvård enligt nämndens bestämmande kan få verkställas utan hinder av att det inte vunnit laga kraft, torde även socialstyrelsens beslut om intagning i ungdomsvårdsskola kunna verkställas omedelbart. Värdet av ett snabbt ingripande från barnavårdsnämndernas sida skulle eljest i många fall omintetgöras. För undanröjande av tvekan bör stadgandet i 87 § andra stycket barnavårdslagen angående omedelbar verkställighet av vissa beslut av socialstyrelsen kompletteras på denna punkt.

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97).

Föredragande statsrådet hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över förenämnda lagförslag, som har den lydelse bilaga¹ till detta protokoll

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utelämnats.

utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ingemar Lindberg

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 29 mars 1963.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ROMANUS,
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet HOLMGREN.

Enligt lagrådet den 26 mars 1963 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 8 mars 1963, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Ingrid Hilding.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 5 april 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Lindström lagrådets den 29 mars 1963 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 8 i samma månad remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)*.

Föredraganden hemställer, att ifrågavarande lagförslag, vilket av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlästas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Ingemar Lindberg